

ОСОБЛИВОСТІ ПРОБЛЕМ БЕЗПЕКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Дрожчана О.У.,
старший викладач кафедри безпеки життєдіяльності
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава

Поява глобальних загроз від життєдіяльності принципово змінило постановку проблем безпеки. До настання нової епохи проблеми безпеки і способи їх вирішення можна умовно розділити на дві категорії.

Середній рівень безпеки народу країни забезпечувався загальним рівнем розвитку, а також військовими і адміністративними засобами держави.

Індивідуальний рівень безпеки залежав від особистої поведінки в повсякденному житті. Для індивіда безпека суспільства (національна безпека) ставала важливіше особистої безпеки тільки в короткочасні періоди надзвичайних ситуацій – у війнах за виживання. Правда ціна здатності членів суспільства до самопожертви була висока і позначалася негайно: виживали лише співтовариства, індивіди яких виявляли цю здатність до самопожертви в критичних умовах воєн. Інакше спільнота, а разом з нею і більшістю її членів, гинули.

У новій епосі на планеті все змінилося. Сучасна життєдіяльність людей у всіх своїх проявах – соціальному, політичному, технічному, економічному, військовому – не гарантує виживання людини як біологічного виду.

Комплекс проблем безпеки розширився, став більш взаємозалежним і придбав якісно новий характер через виникнення нової і безперервної загрози існуванню всього людства від власної життєдіяльності. Фактично, загроза надзвичайної ситуації в глобальному масштабі стала постійною. Тому надалі дії кожної особистості і життєдіяльність спільнот людей будь-яких рівнів повинні постійно задовольняти вимогам глобальної безпеки [1].

Головна риса нової епохи полягає в тому, що безпека особистості і суспільства тепер не може бути забезпечена без постійної підтримки глобальної безпеки.

Такою ж постійно діючою, замість періодичних воєн, стала конкуренція між народами за використання ресурсів для життєдіяльності. Адже, якщо слідом за Вернадським вважати, що людство, взяте в цілому, знайде способи подолати сучасну кризу, то очевидно, що неминучі обмеження на масштаби і форми життєдіяльності, на ресурси і умови існування розподіляться нерівномірно не тільки між окремими людьми, а й між народами.

Крім проблем глобальної безпеки перед кожним народом і його державою постають свої проблеми – як вижити, як забезпечити собі в нову епоху гідне місце в світі?

Проблеми безпеки суспільства – і національні та глобальні – стосуються кожної людини. Наприклад, на підставі теорії ймовірності можна записати, що загальна захищеність (ймовірність виживання в найближчі десятиліття нової епохи) конкретної особистості $Z_{\text{суп}}$ визначається добутком:

$$Z_{\text{сусп.}} = Z_{\text{інд.}} \cdot Z_{\text{нац.}} \cdot Z_{\text{глоб.}}; \quad (1)$$

де $Z_{\text{інд}}$ – індивідуальна захищеність (ймовірність виживання), як результат «безпечної» поведінки особистості;

$Z_{\text{нац}}$ – захищеність народу, нації в новій епосі;

$Z_{\text{глоб}}$ – захищеність людства в цілому, поставлена під питання виникненням глобальних загроз [2].

Припустимо, що будь-яка особистість зможе безпечним поведженням та індивідуальними заходами забезпечити собі індивідуальну захищеність $Z_{\text{інд}}$ з імовірністю 1,00 (здоровий спосіб життя, екологічно чисте харчування, котедж за містом в екологічно чистій місцевості, особиста охорона і т.п.). При рівні національної безпеки $Z_{\text{нац}} = 0,8$ (згідно статистичних прогнозів до 2050 р. населення України складе близько 34 млн осіб, тобто зменшення майже на 20%), при глобальній захищеності від катастрофи $Z_{\text{глоб}} = 0,5$ (названа багатьма вченими величина) загальна захищеність даної особистості $Z_{\text{сусп.}}$ складе по теорії ймовірності:

$$Z_{\text{сусп.}} = 1,00 \cdot 0,8 \cdot 0,5 = 0,4.$$

Це означає, що не врятує нашу особистість її індивідуальна захищеність ні від глобальної, ні від національної катастрофи, якщо їх не запобігти. Тому кожна людина особисто зацікавлена як в глобальній, так і в національній безпеці.

При вирішенні проблем безпеки в новій епосі необхідно враховувати не тільки наслідки перетворення людиною навколишнього природного середовища – поява загроз від створених ним елементів «техносфери», але і те, що прогрес цивілізації сформував сучасні напрямки розвитку соціальної системи світу:

- постійне зростання демократизації суспільства на всіх рівнях з закріпленням прав і свобод особистості; в демократичному суспільстві головними інтересами є інтереси його більшості;

- стрімка інформатизація суспільства з небувалим збільшенням швидкості і масштабів обміну інформацією;

- економічна інтеграція країн світу, що веде до зростання ролі транснаціональних корпорацій і до пріоритету продуктивності суспільної праці в історичній конкуренції народів і держав;

- взаємопроникнення культур внаслідок інформатизації, виникнення уніфікованої культури внаслідок економічної інтеграції [1].

Результати життєдіяльності по змінах соціальних умов теж привели до зміни складу загроз особистості і суспільства, до зміни форм природної конкуренції між спільнотами. Постійна конкуренція між народами і державами ведеться в нову епоху інформаційними, економічними, політичними, останнім часом і терористичними засобами. Військове застосування збройних сил залишилося лише як завершальний, як і раніше, короточасний засіб придушення особливо стійких суперників.

Досягнувши меж зростання перетворень навколишнього природного середовища, людство вступило в нову, постіндустріальну, ноосферну епоху свого розвитку. Її сутність полягає у виникненні загрози глобальної катастрофи

26 від життєдіяльності людини, її головна проблема полягає в забезпеченні безпеки життєдіяльності.

Отже можна зробити висновок, що [2]:

- доля кожного індивіда в кінцевому підсумку тісно пов'язана з долею суспільства. При цьому в умовах нової епохи безпека індивіда залежить не тільки від безпеки суспільства на національному рівні, як протягом попередньої історії, але не меншою мірою і від безпеки всього людства в цілому. Сформувався новий нерозривний комплекс проблем безпеки особистості, суспільства і держави, вирішення яких поряд зі звичними заходами реагування має передбачати заходи запобігання надзвичайним ситуаціям і катастроф від життєдіяльності людини;

- загальний шлях забезпечення безпеки життєдіяльності в нову епоху, знайдений вченими і підтверджений конференцією ООН у 1992 році, полягає в переході до сталого розвитку. Це перехід від стихійного розвитку до «спрямованого»; від суспільства споживання, націленого на задоволення постійно зростаючих матеріальних потреб за рахунок, в кінцевому підсумку, природних ресурсів, до інформаційного суспільства, матеріальні потреби і життєдіяльність якого обмежені можливостями біосфери. Цей перехід вимагає докорінної зміни системи цінностей і цілей свідомої життєдіяльності індивідів, чому повинні бути присвячені освіта і виховання;

- безпека життєдіяльності не може бути забезпечена без участі держави, як найбільш ефективної форми організації суспільства. Держава зосереджує в своїх руках основні ресурси суспільства і призначена, перш за все, саме для забезпечення безпеки своїх громадян – національної безпеки. У ХХІ столітті в сферу національної безпеки входить весь сучасний комплекс проблем безпеки особистості, суспільства і держави, включаючи проблеми безпеки життєдіяльності глобального рівня. При цьому склад і характер проблем безпеки самої держави з настанням нової епохи істотно змінився за рахунок появи нових загроз інформаційного, економічного, соціокультурного та екологічного плану;

- для забезпечення національної безпеки держави недостатньо формальних заходів (наказів, законів, постанов, інструкцій і т.п.) і дій державних відомств. Результативність таких заходів залежить від їх підтримки народом, що, в свою чергу, залежить від того, наскільки люди усвідомлюють нові умови свого життя. В основі забезпечення національної безпеки має бути освіта з світоглядним вмістом, відповідним новій епосі. Виняткову важливість має своєчасне становлення дієвого механізму впливу суспільства на прийняття і реалізацію державних рішень.

Список використаних джерел

1. Березуцький В.В., Березуцька Н.Л., Богодист А.О. Безпека людини у сучасних умовах: монографія. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с.
2. Ситник Г.П., Абрамов В.І., Кучма Д.Я. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України: навч. посібн. Ч.1: Київ: НАДУ, 2009. 248 с.